

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 339

Gospodarka przestrzenna

Dylematy i wyzwania współczesności

Redaktorzy naukowci

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-429-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Karina Bedrunka, Krzysztof Malik: <i>Sustainable development</i> jako współczesna koncepcja i strategia rozwoju regionalnego	11
Eleonora Gonda-Soroczyńska, Anna Malwina Soroczyńska: Możliwości i bariery w przekształceniach funkcjonalno-przestrzennych wsi Piotrówek – studium przypadku.....	23
Marian Kachniarz: Kooperatywność samorządów lokalnych	36
Leszek Kaźmierczak-Piwko: Polityka wsparcia zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw na przykładzie regionu lubuskiego w latach 2005-2011....	49
Ewa Kraska, Beata Rogowska: Rola i znaczenie koncepcji Alfreda Marshalla dla wyjaśniania współczesnych mechanizmów rozwoju regionalnego.....	61
Jerzy Ładysz: Spójność terytorialna Unii Europejskiej a transgraniczny rozwój zintegrowany.....	76
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Problemy społeczno-ekonomicznej przestrzeni peryferyjnej w warunkach procesów metropolizacji ...	89
Edyta Łyżwa, Anna Kanabrocka: Współczesne wyzwania branży targowo-kongresowej.....	100
Urszula Markowska-Przybyła: Kapitał społeczny a wzrost i rozwój gospodarczy – wybrane aspekty teoretyczne	109
Krzysztof R. Mazurski: Wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych dla aktywizacji gospodarczej – na przykładzie angielskiego geoparku AMHG	121
Karol Mroziak, Czesław Przybyła, Piotr Szczepański, Michał Napierała, Piotr Idczak: Zintegrowane zarządzanie zasobami wodnymi jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego.....	130
Zbigniew Piepiora: Finansowanie przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie lubuskim.....	141
Zbigniew Andrzej Pleśniarski: Produkty turystyczne subregionów: Karkonosze i Góry Izerskie oraz Ziemia Kłodzka.....	154
Dorota Rynio: Realne aspekty spójności UE w latach 2014-2020 na przykładzie Dolnego Śląska	166
Dorota Sikora-Fernandez: <i>Smart city</i> jako nowa koncepcja funkcjonowania i rozwoju miast w Polsce	175
Teodor Skotarczak, Maciej J. Nowak, Małgorzata Blaszcze: Instrumenty realizacji polityki przestrzennej w dużym mieście – przykład Szczecina..	182
Leszek Stanek: Wrocławskie metro i kształtowanie struktury metropolitalnej	192

Katarzyna Stasica, Jan Kazak, Szymon Szewrański: Indicator-based environmental impact assessment of suburbanisation process in Siechnice commune.....	202
Wojciech Struzik: Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na spadek bezrobocia w wybranych województwach, powiatach i miastach.....	212
Piotr Szczepański, Karol Mrozik, Beata Raszka: Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej jako narzędzie równoważenia struktury przestrzennej gminy miejskiej Luboń.....	220
Paweł Szumigala: Współczynniki urbanistyczne a gospodarka przestrzenna na obszarach podmiejskich na przykładzie miasta Luboń.....	229
Adam Zydróż, Piotr Szczepański: Ocena procesu suburbanizacji na przykładzie wybranych gmin powiatu poznańskiego w latach 1999-2009.....	237

Summaries

Karina Bedrunka, Krzysztof Malik: Sustainable development as a contemporary concept and strategy of regional development.....	22
Eleonora Gonda-Soroczyńska, Anna Malwina Soroczyńska: Possibilities and barriers in the functional-spatial transformations of Piotrówek village – case study.....	34
Marian Kachniarz: Cooperativeness of local governments.....	48
Leszek Kaźmierczak-Piwko: The policy supporting sustainable development of companies on the example of Lubuskie region 2005-2011.....	60
Ewa Kraska, Beata Rogowska: The role and significance of Alfred Marshall's theories in the explanation of the modern mechanisms of regional development.....	75
Jerzy Ładysz: Territorial cohesion of the European Union and cross-border integrated development.....	88
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Problems of socio-economic space under the process of metropolization.....	99
Edyta Łyżwa, Anna Kanabrocka: Contemporary challenges of trade and congress industry.....	108
Urszula Markowska-Przybyła: Social capital versus economic growth – selected theoretical aspects.....	120
Krzysztof R. Mazurski: The utilization of local natural resources for economic activation – on the example of the English geopark AMHG.....	129
Karol Mrozik, Czesław Przybyła, Piotr Szczepański, Michał Napierała, Piotr Idczak: Integrated water resources management as a factor of socio-economic development.....	140
Zbigniew Piepiora: Financing the counteraction of the natural disasters' effects in Lubuskie Voivodeship.....	153

Zbigniew Andrzej Pleśniarski: Touristic products of subregions: Karkonosze and Jizera Mountains and Kłodzko region	165
Dorota Rynio: Real aspects of the European Union cohesion in 2014-2020 – the case of Lower Silesia	174
Dorota Sikora-Fernandez: Smart city as a new concept of city development in Poland	181
Teodor Skotarczak, Maciej J. Nowak, Małgorzata Blaszkę: Spatial policy instruments in a large city on the example of Szczecin	191
Leszek Stanek: Wrocław underground and the development of metropolitan structure	201
Katarzyna Stasica, Jan Kazak, Szymon Szewrański: Wskaźnikowa ocena skutków środowiskowych procesu suburbanizacji w gminie Siechnice	211
Wojciech Struzik: Influence of special economic zones on the decrease of unemployment rate in selected voivodeships, regions and cities	219
Piotr Szczepański, Karol Mroziak, Beata Raszka: Biologically active areas ratio as an instrument used for balancing spatial structure of the municipality of Luboń	228
Paweł Szumigala: Urban indexes and spatial management in suburban areas – case study of Luboń	236
Adam Zydrón, Piotr Szczepański: Evaluation of suburbanisation process in selected communes of Poznań district in the years 1999-2009	244

Karina Bedrunka, Krzysztof Malik

Politechnika Opolska

SUSTAINABLE DEVELOPMENT
JAKO WSPÓŁCZESNA KONCEPCJA I STRATEGIA
ROZWOJU REGIONALNEGO

Streszczenie: Koncepcja *sustainable development*, jako kompleksowa i wielowymiarowa koncepcja rozwoju regionalnego, znajduje odzwierciedlenie w założeniach strategicznych dla nowej perspektywy finansowej Funduszy Unii Europejskiej na lata 2014-2020 i stanowi element polityki regionalnej, co zostało wykazane na bazie analizy celów strategii Europa 2020. Cele Europy 2020 określone jako inteligentny rozwój oraz włączenie społeczne stanowią w istocie wiązkę celów horyzontalnych w obszarze rozwoju zrównoważonego, który integruje wszystkie lądy równoważenia oraz kapitały rozwoju i potencjalnie daje szansę na osiągnięcie zrównoważonej efektywności i komplementarności wdrażania strategii w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, *sustainable development*, polityka rozwoju Unii Europejskiej.

DOI: 10.15611/pn.2014.339.01

1. Wstęp

W warunkach globalizującej się gospodarki oraz stale rosnącej konkurencyjności międzyregionalnej coraz większym wyzwaniem dla jednostek samorządowych staje się realizacja przez władze publiczne na różnych poziomach zarządzania skutecznej polityki regionalnej, zapewniającej trwałą i zrównoważony rozwój na wielu płaszczyznach.

Koncepcja *sustainable development* jest jedną z najbardziej aktualnych, kompleksowych i wielowymiarowych koncepcji rozwoju, która obejmuje zintegrowany terytorialnie gospodarczy, społeczny i środowiskowy wymiar rozwoju.

Na podstawie analizy zapisów dokumentów strategicznych dla nadchodzącej perspektywy finansowej na lata 2014-2020 postawiono tezę, iż na nowo odczytana koncepcja *sustainable development* będzie stanowiła paradygmat rozwoju Unii Europejskiej i jej regionów.

2. Rozwój regionalny jako obszar zainteresowania polityki publicznej

Stale rosnąca pozycja regionów, nie tylko jako istotnych elementów organizacji terytorialnej, ale także jako podmiotów gospodarczych, a tym samym samoistnych podmiotów praw i obowiązków¹, wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na kierunki kształtowania się i ewolucji koncepcji rozwoju regionalnego, jak i polityki regionalnej. Analiza literatury wskazuje, iż rozwój regionalny jest rozpatrywany w wielu ujęciach², głównie przez pryzmat zmian zachodzących w regionie na różnych płaszczyznach, np.: potencjału gospodarczego, struktury gospodarczej, środowiska demograficzno-przyrodniczego, zagospodarowania infrastrukturalnego, zagospodarowania przestrzennego, warunków bytowych mieszkańców³. Przykładowo J. Szlachta definiuje rozwój regionalny jako systematyczną poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców oraz wzrost potencjału gospodarczego regionów, przyczyniający się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju⁴. Z kolei M. Kozak, A. Pyszkowski, R. Szewczyk wskazują, iż rozwój regionalny oznacza wzrost potencjału gospodarczego regionów oraz trwałą poprawę ich konkurencyjności i poziomu życia mieszkańców, co przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju⁵.

Warto zaznaczyć, iż pojęcia **rozwój regionalny** używa się w zasadzie dla przedstawienia rozwoju szerszego układu, jakim jest kraj czy Unia Europejska, w jego podziale na jednostki – regiony. Rozwój w odniesieniu do gospodarki kraju czy Europy, jak również gospodarki poszczególnych regionów, oznacza zazwyczaj wzrost poziomu inwestowania, wzrost produkcji i eksportu, wzrost poziomu życia ludności⁶. Z kolei **rozwój regionu** odnosi się do ujęcia regionu jako jednostki wyodrębnionej, posiadającej określone zasoby ludzkie i rzeczowe oraz zasoby i walory środowiska naturalnego oraz mającej pewne relacje z otoczeniem. Rozwój tak zdefiniowanego regionu koncentruje się wokół zagadnień związanych z wykorzystaniem zasobów wewnętrznych (endogeniczny kapitał rozwoju) oraz kształtowaniem

¹ K. Kuciński, *Ewolucja relacji państwo-region*, [w:] *Nowe kierunki badawcze w regionalistyce. Nowe doświadczenia polityki regionalnej*, red. R. Domański, KPZK PAN, z. 204, Warszawa 2003, s. 40.

² Zob. K. Malik, *Ewaluacja polityki rozwoju regionu. Metody, konteksty i wymiary zrównoważonego rozwoju*, Studia KPZK PAN, t. CXXXV, Warszawa 2011, s. 15-25.

³ K. Bedrunka, „Efektywność wykorzystania funduszy strukturalnych jako czynnik rozwoju regionalnego”, praca doktorska, Opole 2008, s. 12.

⁴ J. Szlachta, *Główne problemy polityki rozwoju regionalnego Polski na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Fridrich Ebert-Stiftung, Warszawa 1996, s. 16.

⁵ M. Kozak, A. Pyszkowski, R. Szewczyk, *Słownik Rozwoju Regionalnego*, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2000, s. 44.

⁶ D. Stawasz, *Gospodarka regionalna – teoria i praktyka*, [w:] *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, red. D. Stawasz, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2004, s. 58.

powiązań z otoczeniem (kapitał relacyjny regionu), w celu optymalizacji struktury i tempa rozwoju danego regionu⁷.

Z pojęciem rozwoju regionalnego bezpośrednio powiązana jest **polityka regionalna**, którą definiuje się jako świadomą działalność organów władzy publicznej (np. państwowej i samorządowej) zmierzającą do rozwoju regionalnego⁸. Definicję tę rozszerza się i formułuje następująco: polityka regionalna to świadoma i celowa działalność organów władzy publicznej zmierzająca do rozwoju regionalnego, który określony jest jako systematyczna poprawa konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców oraz wzrost rozwoju potencjału gospodarczego regionów, przyczyniający się do rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju⁹. B. Winiarski definiuje politykę regionalną jako całokształt czynności władz publicznych w zakresie świadomego oddziaływania na rozwój społeczno-ekonomiczny regionów kraju¹⁰. Polityka regionalna jest świadomym kształtowaniem procesu rozwoju wyodrębnionych obszarów (regionów) w ramach ogólnej polityki społeczno-gospodarczej państwa, której nadaje się terytorialny wymiar. Prowadzi się ją na różnych szczeblach: europejskim, ogólnokrajowym i poszczególnych regionów poprzez realizację aktualnych, ważnych i wykonalnych strategii, programów i projektów.

Polityka regionalna (określana jako polityka strukturalna) nabiera szczególnego wymiaru na poziomie europejskim, gdzie jako jedna z istotnych polityk rozwojowych UE dysponuje znaczącymi środkami finansowymi na jej realizację. Współcześnie nakłady Unii Europejskiej na politykę regionalną stanowią ponad jedną trzecią całości jej wydatków budżetowych, obok Wspólnej Polityki Rolnej¹¹.

3. Paradygmat *sustainable development* jako współczesna koncepcja rozwoju

Na tle współczesnych teorii rozwoju regionalnego paradygmat *sustainable development* (rys. 1) jest obecnie najbardziej kompleksową koncepcją budowania gospodarki światowej i jedyną strategią ujmującą aspekt przeciwdziałania globalnym zagrożeniom, w tym powstrzymania degradacji, a nawet katastrofy ekologicznej naszego globu¹².

Koncepcja *sustainable development* jest coraz częściej postrzegana jako kompleksowy model rozwoju cywilizacyjnego, rzadziej zaś wyłącznie w wymiarze eko-

⁷ Tamże.

⁸ A. Fajferek, *Polityka regionalna*, [w:] *Polityka ekonomiczna*, red. A. Fajferek, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 1999, s. 71.

⁹ J. Szlachta, *Główne problemy...*, s. 16.

¹⁰ B. Winiarski, *Polityka regionalna*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1976, s. 13.

¹¹ J. Szlachta, *Polityka regionalna Polski w kontekście nowej perspektywy budżetowej UE*, [w:] *Perspektywy rozwoju regionalnego Polski po 2013*, cz. 2, red. A. Harańczyk, Studia KPZK PAN, t. CXL Warszawa 2012, s. 16.

¹² T. Borys, *Ekorozwój a tradycyjne strategie rozwojowe*, [w:] *Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999, s. 97.

logicznym. Cywilizacyjny aspekt tej koncepcji obejmuje poszukiwanie i wdrażanie **nowych form rozwoju społeczno-gospodarczo-ekologicznego** z zastosowaniem nowych technologii, nowych rodzajów i źródeł energii oraz form komunikacji społecznej i aktywności społeczeństwa¹³. Stąd zasadne wydaje się traktowanie jej jako **uniwersalnej strategii rozwoju, której misją jest trwała poprawa jakości życia**¹⁴.

W ujęciu procesowym *sustainable development* to proces zmian stanów dynamicznej równowagi między lokalnym rozwojem gospodarczym, społecznym i ekologiczno-przestrzennym. Ostatecznym celem tego procesu jest poprawa – w oparciu o poszanowanie zasobów naturalnych – szeroko rozumianej jakości i poziomu życia¹⁵ współczesnych i przyszłych pokoleń, przez właściwe, dynamiczne kształtowanie proporcji między poszczególnymi rodzajami kapitałów – ekonomicznego, ludzkiego i przyrodniczego¹⁶.

Cechami konceptualnymi paradygmatu *sustainable development* są: samopodtrzymywalność rozwoju, trwałość kapitału rozwojowego i zrównoważenie ładów rozwoju. Wokół każdej z cech konceptualnych obudowane zostały koncepcje *sustainable development*: koncepcja rozwoju suspensywnego (samopodtrzymywalnego), koncepcja rozwoju trwałego, koncepcja rozwoju zrównoważonego. Koncepcje te przekładają się na cechy i zasady rozwoju, które uwzględniane w działaniach ludzi i funkcjonowaniu organizacji ukierunkowują ją na rozwój zrównoważony. Zasady te tworzą filary paradygmatu *sustainable development* i stanowią punkt wyjścia do określania kierunków działań i wyznaczania celów rozwoju według paradygmatu.

W kontekście realizacji polityki rozwojowej, rozumianej jako podnoszenie jakości życia, istotą koncepcji *sustainable development* jest integrowanie ładów rozwoju przez programowanie i realizację polityki rozwoju, której efekty wpisują się we wszystkie łady rozwoju¹⁷. W praktyce planowania strategicznego wyodrębnia się, w zależności od poziomu zarządzania, trzy bądź cztery łady, przez wyodrębnienie ładu instytucjonalno-politycznego z ładu społecznego lub ładu przestrzennego z ładu środowiskowego, bądź pięć, gdy stosujemy najbardziej rozwiniętą formę. K. Malik rozpatruje łady w czterech wymiarach: **etycznym, społeczno-instytucjonalnym, ekologiczno-przestrzennym, ekonomicznym**¹⁸.

¹³ K. Malik, *Ewaluacja polityki...*, s. 24.

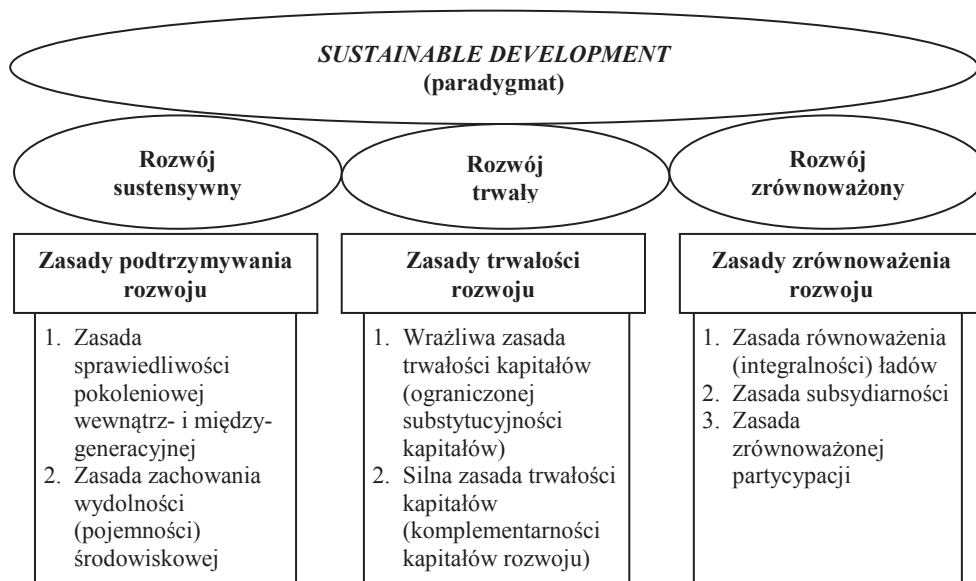
¹⁴ Według ekspertów ONZ jakość życia obejmuje całokształt warunków życia ludzi, w tym stan środowiska przyrodniczego, stopień zaspokojenia potrzeb materialnych i duchowych. Zob. J. Piasny, *Problem jakości życia ludności oraz źródła i mierniki ich określania*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 2.

¹⁵ T. Borys, *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcia wskaźnikowe*, red. T. Borys, P. Rogala, UNDP, Warszawa 2008, s. 89.

¹⁶ B. Piontek, *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, PWN, Warszawa 2002, s. 19.

¹⁷ K. Malik, *Trwały i zrównoważony rozwój regionu – wybrane aspekty realizacji i ewaluacji strategii*, [w:] *Sytuacja społeczno-gospodarcza Śląska. Szanse i zagrożenia*, red. R. Rauziński, T. Sołdra-Gwizdź, K. Szczygielski, Instytut Śląski, Opole 2006, s. 15.

¹⁸ K. Malik, *Efektywność zrównoważonego i trwałego rozwoju w wymiarze lokalnym i regionalnym*, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2004.

Rys. 1. Zasady paradygmatu *sustainable development* według trzech komplementarnych koncepcji: rozwoju sustensywnego, rozwoju trwałego i rozwoju zrównoważonego

Źródło: K. Malik, *Ewaluacja polityki rozwoju regionu. Metody, konteksty i wymiary zrównoważonego rozwoju*, Studia KPZK PAN, t. CXXXV, Warszawa 2011, s. 38, [za:] T. Borys, *Zrównoważony rozwój w strategiach Unii Europejskiej*, [w:] *Zarządzanie środowiskiem – gospodarka przestrzenna*, red. T. Borys, Wydawnictwo Gospodarka a Środowisko, Wrocław 2005, s. 75.

Kluczowym elementem rozwoju zrównoważonego jest też jakość i dostęp do czynników (kapitałów) rozwoju oraz cele i efektywność sposobów gospodarowania nimi dla osiągnięcia trwałości kapitału rozwojowego. Trwałość kapitałów rozwojowych stanowi zatem przesłankę identyfikacji i oceny sprawności ekonomicznej ich zaangażowania w procesach oraz przedsięwzięciach zrównoważonego rozwoju¹⁹.

W odniesieniu do koncepcji zrównoważenia rozwoju w jego wymiarach etycznym, społecznym, ekologicznym i ekonomicznym rozróżnia się następujące zasoby kapitału²⁰ rozwoju regionalnego: **kapitał ludzki**, **kapitał społeczno-instytucjonalny**, **kapitał rzeczowy – wytworzony przez człowieka (antropogeniczny)** określane także mianem **ekonomicznego** oraz **kapitał ekologiczny (naturalny)**²¹. Rozwijając szerzej zakres elementów składających się na poszczególne łady i odpowiadające im kapitały, można stworzyć następujący wzorzec rozwoju regionalnego:

¹⁹ K. Malik, *Trwały i zrównoważony...*, s. 14.

²⁰ Według J. Hicksa, istotą kapitału jest jego potencjalna zdolność do przyrostu. Na gruncie nauk ekonomicznych kapitał jest wartością, która ma zdolność do pomnażania dóbr. Zob. J. Hicks, *Capital Controversies: Ancient and Modern*, "American Economic Review", vol. 64, no. 2, May 1974, s. 301-316.

²¹ K. Malik, *Efektywność zrównoważonego...*, s. 84.

Tabela 1. Spójność wiązek celów strategicznych ładów zrównoważenia rozwoju z kapitałami rozwoju w koncepcji zrównoważenia rozwoju

Lp.	Wiązki celów strategicznych ładów zrównoważenia rozwoju	Kapitały rozwoju: elementy
1	<p>Ład etyczny (ład wartości)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sprawiedliwość społeczna • Edukacja • Świadomość społeczna, w tym mechanizmy motywujące zdolność do kreatywności i współdziałania mieszkańców regionu, solidarność w obliczu wspólnych zagrożeń 	<p>Kapitał ludzki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bezpieczeństwo i stabilność • Zdrowie mieszkańców, • Przedsiębiorczość i innowacyjność • Wiedza
2	<p>Ład społeczny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Więzy społeczne • Równoważenie systemu wartości oraz układu gospodarczego (zmniejszenie opóźnienia kulturowego poprzez wzrost poziomu wykształcenia, czyli podnoszenie jakości potencjału ludzkiego regionu) • Społeczeństwo poszanowania zasobów, partycypacja wszystkich grup społecznych, • Eliminacja ubóstwa • Warunki mieszkaniowe 	<p>Kapitał społeczno-instytucjonalny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miejsca pracy • Miejsca zamieszkania • Trwałość rodziny • Trwałość struktur i instytucji demokratycznych • Infrastruktura służby zdrowia • Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionalna • Organizacje non profit
3	<p>Ład ekonomiczny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie zmniejszanie lub wzrost dobrobytu (konsumpcji) w długim horyzoncie czasowym • Wzrost wartości dodanej • Miejsca pracy • Infrastruktura 	<p>Kapitał ekonomiczny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zasoby gospodarcze przedsiębiorców regionalnych (budynki, budowle, maszyny, urządzenia, środki transportu) • Infrastruktura okołobiznesowa (administracyjna, transportowa, teleinformatyczna)
4	<p>Ład ekologiczny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie przekraczanie odporności środowiska na antropopresję • Zachowanie udziału środowiska w systemie gospodarczym i procesach tworzenia dobrobytu • Społeczeństwo poszanowania zasobów • Ład architektoniczny, atrakcyjność przestrzeni 	<p>Kapitał naturalny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ilość, dostępność i jakość naturalnych zasobów odnawialnych i nieodnawialnych (pojemność utylizacyjna elementów środowiskowych, walory krajobrazowe, walory zdrowotne, biosfera – bioróżnorodność, ekosystemy) • Sieci ekologiczne, parki i pomniki przyrody • Infrastruktura przeciwpowodziowa.

Źródło: K. Malik, *Trwały i zrównoważony rozwój regionu – wybrane aspekty realizacji i ewaluacji strategii*, [w:] *Sytuacja społeczno-gospodarcza Śląska. Szanse i zagrożenia*, red. R. Rauziński, T. Sołdra-Gwiżdż, K. Szczygielski, Instytut Śląski, Opole 2006, s. 10; K. Malik, *Ewaluacja polityki rozwoju regionu...*, s. 38.

Należy podkreślić, iż trwałość kapitałów rozwojowych oraz równoważenie ładów (według kryterium jakości życia) stanowią dwa filary zintegrowanej terytorialnie efektywności procesów i przedsięwzięć zrównoważonego rozwoju jako kategorii ekonomiczno-ekologiczno-społecznej ewaluacji programów i polityk publicznych²².

²² Szerzej na temat metod i ewaluacji: K. Malik, *Trwały i zrównoważony...*, s. 14.

4. Założenia perspektywy finansowej 2014-2020 a koncepcja *sustainable development*

Odkąd po traktacie z Maastricht z 1992 r. i traktacie amsterdamskim z 1997 r. zasada zrównoważonego rozwoju stała się elementem prawa wspólnotowego, jej uwzględnienie w europejskich dokumentach rozwojowych podlegało systematycznej ewolucji na przestrzeni lat. Warto podkreślić, iż w wersji początkowej Strategii lizbońskiej²³, stanowiącej główną strategię rozwojową Unii od 2000 r., nie uwzględniono praktycznie kategorii zrównoważonego rozwoju. Jednak już w połowie maja 2001 r. Komisja Europejska przedstawiła Radzie Europy w Goeteborgu komunikat z propozycją dokumentu „Zrównoważona Europa dla lepszego świata: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej”, a w czerwcu tego roku Rada Europy przyjęła tę propozycję, rozszerzającą istotnie – w stosunku do Strategii lizbońskiej – zakres uwzględnienia środowiskowego aspektu rozwoju poszczególnych krajów Unii Europejskiej²⁴.

Aktualizacji Strategii lizbońskiej²⁵ w 2005 r. wskazała dwa podstawowe cele Unii: zrównoważony wzrost gospodarczy i trwały wzrost zatrudnienia. Realizacja celów miała zostać zrealizowana w oparciu o Krajowe Programy Reform, które wskazywały szereg instrumentów instytucjonalno-legislacyjnych mających urzeczywistnić założenia Strategii. Wśród priorytetów realizacji Strategii znalazły się: rozwój wiedzy i innowacyjności, rozwój atrakcyjności UE jako miejsca do inwestowania i pracy oraz rozwój „mechanizmów” umożliwiających przedsiębiorstwom tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy²⁶. Odnowiona Strategia lizbońska znalazła odzwierciedlenie w instrumentach finansowych rozwoju regionalnego. Obecnie minimum 60% wydatków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego musi wpisywać się w priorytety nowej strategii europejskiej. Analizując Strategię pod kątem koncepcji zrównoważonego rozwoju, można wskazać, iż o ile ujęty w niej rozwój gospodarczy i społeczny wpisuje się w jej realizację, o tyle wymiar środowiskowy i terytorialny nie znajduje w niej odpowiedniego odzwierciedlenia.

Wraz z przyjęciem w czerwcu 2010 r. nowej europejskiej strategii rozwojowej *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyja-*

²³ Dokument przyjęty przez Radę Europejską w marcu 2000 r.

²⁴ T. Borys, *Zrównoważony rozwój w strategiach Unii Europejskiej*, [w:] *Zarządzanie środowiskiem – gospodarka przestrzenna*, red. T. Borys, Wydawnictwo Gospodarka a Środowisko, Wrocław 2005, s. 39.

²⁵ Aktualizacja Strategii lizbońskiej została dokonana poprzez przededefiniowanie jej założeń w dokumencie *Zintegrowane wytyczne na rzecz wzrostu i zatrudnienia na lata 2005-2008*. Dokumenty zostały opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej w dniu 6 sierpnia 2005 r., DzU L 205 z 6 sierpnia 2005.

²⁶ *Strategia Lizbońska – możliwości realizacji w ramach polityki spójności*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwoj_regionalny/Strony/Strategia_Lizbonska_mozliwosci_realizacji_w_ramach_ps.aspx (dostęp: 10.05.2012).

jącego włączeniu społecznemu²⁷ (dalej: Europa 2020) uwzględnienie paradygmatu *sustainable development* w realizacji skutecznej i efektywnej polityki rozwojowej UE się obecnie aktualnym i rzeczywistym priorytetem na forum europejskim. Strategia Europa 2020, przyjęta przez rządy państw UE podczas szczytu w Brukseli, to platforma, wokół której będzie obudowywany cały system narzędzi i instrumentów rozwojowych Unii po roku 2013. Skuteczne wdrażanie strategii Europa 2020 ma prowadzić do osiągnięcia w perspektywie 2020 r. strategicznych celów w ramach pięciu głównych dziedzin²⁸:

- **zatrudnienie** – stopa zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinna wzrosnąć z obecnych 69% co najmniej do 75%, m.in. poprzez zwiększenie liczby pracujących kobiet oraz osób starszych, jak również lepszą integrację migrantów na rynku pracy;
- **innowacje** – co najmniej 3% unijnego PKB powinno zostać przeznaczone na inwestycje w działalność badawczo-rozwojową (B+R), poprawę warunków prywatnej działalności badawczo-rozwojowej, jak również tworzenie spójnego podejścia do działalności B+R oraz innowacji na poziomie UE;
- **zmiana klimatu** – co najmniej o 20% powinna spaść emisja dwutlenku węgla do atmosfery (w sprzyjających warunkach do 30%), o 20% należy zwiększyć udział odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii oraz o 20% zwiększyć efektywność energetyczną;
- **edukacja** – do poziomu poniżej 10% należy zmniejszyć odsetek osób przedwcześnie kończących naukę oraz co najmniej do 40% zwiększyć odsetek ludności w wieku od 30 do 34 lat posiadającej wykształcenie wyższe lub równoważne;
- **ubóstwo** – o 25%, tj. co najmniej o 20 mln, należy zmniejszyć liczbę ludności zagrożonej ubóstwem lub wykluczeniem²⁹.

W ramach nowej europejskiej strategii Europa 2020 koncepcja *sustainable development* zyskała nowy wymiar. Przemawia za tym wyraźne, literalne wskazanie kategorii rozwoju zrównoważonego jako jednego z trzech głównych celów polityki rozwojowej. Jak wskazano w treści dokumentu, Europa 2020 to strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Ważnym jej celem jest zbudowanie zrównoważonej przyszłości poprzez wyjście poza perspektywę celów krótkoterminowych i trwały powrót na ścieżkę rozwoju i wzrostu. Jej realizacja powinna przebiegać zarówno na poziomie europejskim, krajowym, jak i regionalnym.

Strategia Europa 2020 obejmuje trzy powiązane z sobą (zintegrowane) cele³⁰: rozwój inteligentny, rozwój zrównoważony, rozwój sprzyjający włączeniu społecz-

²⁷ *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, COM (2010), wersja ostateczna, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (dostęp: 9.05.2012).

²⁸ Tamże, s. 12.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże, s. 5.

nemu. **Rozwój inteligentny** oznacza zwiększenie roli wiedzy i innowacji jako sił napędowych rozwoju. Wymaga to zarówno podniesienia jakości edukacji, poprawy wyników działalności gospodarczej, wspierania transferu innowacji i wiedzy, pełnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych, jak i zadbania o to, aby innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi przyczyniające się do wzrostu, tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwiązywania problemów społecznych³¹. **Rozwój zrównoważony** oznacza budowanie zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, w oparciu o pierwszoplanową pozycję Europy w wyścigu do nowych procesów i technologii, w tym technologii sprzyjających środowisku, przyspieszając wprowadzenie inteligentnych sieci opartych na technologiach ICT, a także wzmacniając przewagę konkurencyjną europejskiego biznesu, szczególnie sektora MSP i produkcji, oraz pomagając docenić wartość efektywnego korzystania z zasobów. Dzięki takiemu podejściu Europa stworzy niskoemisyjne otoczenie, jednocześnie zapobiegając degradacji środowiska, utracie bioróżnorodności oraz niezrównoważonemu wykorzystaniu zasobów. Działanie te zwiększą równocześnie spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną³². **Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu** oznacza wzmocnienie pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa, modernizowanie rynków pracy oraz systemów szkoleń i opieki, aby wspierać procesy zmiany i budować spójne społeczeństwo. Ważne jest także zapewnienie, aby korzyści z rozwoju rozkładały się równo w całej UE, zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej oraz równouprawnienia płci³³.

Tabela 2. Struktura celów i działań zmierzających do ich realizacji w ramach strategii Europa 2020

EUROPA 2020				
Rozwój inteligentny	↔	Rozwój zrównoważony	↔	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu
Obszary działań				
<ul style="list-style-type: none"> • Innowacje • Edukacja, uczenie i szkolenie się przez całe życie • Rozwój społeczeństwa cyfrowego 		<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencyjność gospodarcza • Technologie przyjazne środowisku • Ochrona klimatu • Czysta i efektywna energia (Odnawialne Źródła Energii) • Mobilność 		<ul style="list-style-type: none"> • Zatrudnienie i rynek pracy • Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności • Wydłużona aktywność zawodowa • Walka z ubóstwem i wykluczeniem • Zmniejszenie nierówności w obszarze zdrowia

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu *Europa 2020...*

³¹ Tamże, s. 13.

³² Tamże, s. 16.

³³ Tamże, s. 20.

W ramach powyższej triady rozwojów Unii Europejskiej realizowane będą działania w następujących obszarach:

Podjmując próbę przełożenia celów, założeń oraz obszarów działań strategii Europa 2020 w kontekście zaprezentowanego w poprzednim rozdziale paradygmatu *sustainable development* opartego na koncepcji łądów i kapitałów, można zauważyć, iż każdy z celów strategicznych realizuje w mniejszym lub większym stopniu jego założenia.

Tabela 2. Cele strategii Europa 2020 w kontekście tworzenia łądów zrównowazenia rozwoju i wykorzystywania kapitałów rozwoju

Europa 2020		
Rozwój inteligentny	Rozwój zrównowazony	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu
Łądy zrównowazenia rozwoju		
<ul style="list-style-type: none"> • Ład etyczny • Ład ekonomiczny 	<ul style="list-style-type: none"> • Ład społeczny • Ład ekonomiczny • Ład ekologiczny 	<ul style="list-style-type: none"> • Ład etyczny • Ład społeczny
Kapitały rozwoju		
<ul style="list-style-type: none"> • Kapitał ludzki • Kapitał ekonomiczny 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapitał ludzki • Kapitał społeczno-instytucjonalny • Kapitał ekonomiczny • Kapitał naturalny 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapitał ludzki • Kapitał społeczno-instytucjonalny
Koncepcja <i>sustainable development</i>		

Źródło: opracowanie własne.

Cel strategiczny określony jako inteligentny rozwój stanowi w istocie wiązkę celów horyzontalnych rozwoju nawiązujących do budowania gospodarki opartej na wiedzy, innowacjach, tworzeniu społeczeństwa informacyjnego i skomunikowanego. Podobnie cel inkluzyjny stanowi wiązkę celów horyzontalnych (integrujących polityki dziedzinowe), ukierunkowanych na tworzenie miejsc pracy, równouprawnienie, demokratyzację, edukację w zakresie kompetencji społecznych, dostępność opieki zdrowotnej i socjalnej. Jak pokazano w tabeli 2, obszar rozwoju zrównowazonego integruje wszystkie łądy zrównowazenia oraz kapitały rozwoju i potencjalnie daje szansę na osiągnięcie zrównowazonej efektywności wdrażania strategii. W kontekście założenia, iż wszystkie składowe pierwszego i trzeciego celu strategii Europa 2020 mają charakter horyzontalny i wzajemnie się przenikają, integracja łądów i kapitałów dokonana w oparciu o paradygmat *sustainable development* pozwoli w znaczącym stopniu na zachowanie równowagi między rozwojem gospodarczym, społecznym i ekologiczno-przestrzennym oraz zrównowazony rozwój Unii Europejskiej.

5. Podsumowanie

Sustainable development, jako kompleksowa i wielowymiarowa koncepcja rozwoju regionalnego, w szerokim zakresie znajduje odzwierciedlenie w celach strategicznych dla nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020 i stanowi istotny jej element, co zostało wykazane w analizie strategii Europa 2020. O skuteczności i efektywności realizacji tej strategii przesądzą mechanizmy współfinansowania programów i projektów polityki regionalnej ze środków funduszy strukturalnych UE.

Szeroki i bezpośredni sposób ujęcia koncepcji *sustainable development* w strategii Europa 2020 w kontekście jego wielowymiarowości i kompleksowości jest właściwym kierunkiem ewolucji polityki europejskiej w odniesieniu do rozwoju regionalnego, co tworzy bazę do zwiększania efektywności polityki tego rozwoju (*economic governance*).

Literatura

- Bedrunka K., „Efektywność wykorzystania funduszy strukturalnych jako czynnik rozwoju regionalnego”, praca doktorska, Opole 2008.
- Borys T., *Ekorozwój a tradycyjne strategie rozwojowe*, [w:] *Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999.
- Borys T., *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcia wskaźnikowe*, red. T. Borys, P. Rogala, UNDP, Warszawa 2008.
- Borys T., *Zrównoważony rozwój w strategiach Unii Europejskiej*, [w:] *Zarządzanie środowiskiem – gospodarka przestrzenna*, red. T. Borys, Wydawnictwo Gospodarka a Środowisko, Wrocław 2005.
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, COM (2010), wersja ostateczna, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (dostęp: 9.05.2012).
- Fajferek A., *Polityka regionalna*, [w:] *Polityka ekonomiczna*, red. A. Fajferek, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 1999.
- Hicks J., *Capital Controversies: Ancient and Modern*, „American Economic Review” 1974, vol. 64, no. 2.
- Kozak M., Pyszkowski A., Szewczyk R., *Słownik Rozwoju Regionalnego*, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2000.
- Kuciński K., *Ewolucja relacji państwo-region*, [w:] *Nowe kierunki badawcze w regionalistyce. Nowe doświadczenia polityki regionalnej*, red. R. Domański, KPZK PAN, z. 204, Warszawa 2003.
- Malik K., *Efektywność zrównoważonego i trwałego rozwoju w wymiarze lokalnym i regionalnym*, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2004.
- Malik K., *Ewaluacja polityki rozwoju regionu. Metody, konteksty i wymiary zrównoważonego rozwoju*, Studia KPZK PAN, t. CXXXV, Warszawa 2011.
- Malik K., *Trwały i zrównoważony rozwój regionu – wybrane aspekty realizacji i ewaluacji strategii*, [w:] *Sytuacja społeczno-gospodarcza Śląska. Szanse i zagrożenia*, red. R. Rauziński, T. Słodra-Gwiżdż, K. Szczygieski, Instytut Śląski, Opole 2006.
- Piasny J., *Problem jakości życia ludności oraz źródła i mierniki ich określania*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, nr 2.

- Piontek B., *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, PWN, Warszawa 2002.
- Stawasz D., *Gospodarka regionalna – teoria i praktyka*, [w:] *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, red. D. Stawasz, Wydawnictwo UE, Łódź 2004.
- Strategia Lizbońska – możliwości realizacji w ramach polityki spójności*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwoj_regionalny/Strony/Strategia_Lizbonska_mozliwosci_realizacji_w_ramach_ps.aspx (dostęp: 10.05.2012).
- Szlachta J., *Główne problemy polityki rozwoju regionalnego Polski na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Fridrich Ebert-Stiftung, Warszawa 1996.
- Szlachta J., *Polityka regionalna Polski w kontekście nowej perspektywy budżetowej UE*, [w:] *Perspektywy rozwoju regionalnego Polski po 2013*, cz. 2, red. A. Harańczyk, Studia KPZK PAN, t. CXL Warszawa 2012.
- Winiarski B., *Polityka regionalna*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1976.
- Zintegrowane wytyczne na rzecz wzrostu i zatrudnienia na lata 2005-2008*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, DzU L 205 z 6 sierpnia 2005.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A CONTEMPORARY CONCEPT AND STRATEGY OF REGIONAL DEVELOPMENT

Summary: Sustainable development as a complex and multi-dimensional concept is being approved in the new European Union financial perspective of 2014-2020 and is an essence of UE regional policy especially present in the strategic purposes and targets of the *Europe 2020*. The *Europe 2020* goals: “smart growth” and “inclusive growth” basically are the set of horizontal purposes and targets creating sustainability by the territorial integration of development policies and potentials. Sustainable development concept of the new European strategy makes it easier to reach integrated efficiency and complementarity of economic governance within the new financial perspective.

Keywords: regional development, sustainable development, development policy of the European Union.